

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЗ «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»**

Світлана Вовк, Олексій Алтухов, Марина Русанова

Вступ до фаху «Міжнародні відносини»

Методичні рекомендації

для практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини»
за спеціальністю

291 міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
денної та заочної форми навчання

Електронне мережеве видання

**Полтава
ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»
2024**

Рецензенти:

Ляшенко Т. М. - доктор політичних наук, провідний співробітник відділу відділу політичних інститутів та процесів Інституту політичних і етноціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса

Нужна Ю. С. - кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії та соціології ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Вовк С. О., Алтухов О. А., Русанова М. І.

Вступ до фаху «Міжнародні відносини». [Електронний ресурс] : методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини» за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії денної та заочної форми навчання. / Світлана Вовк, Олексій Алтухов, Марина Русанова ; ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» . - Електрон, текст, дані (1 файл). Полтава: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка” , 2024.

Для здобувачів закладів вищої освіти всіх форм навчання, викладачів.

УДК 327

*Обговорено та схвалено кафедрою політології і міжнародних відносин
(протокол № 9 від 25 квітня 2024 р.)*

*Рекомендовано до друку вченою радою ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка» (протокол №11 від 31 2024 р.)*

Зміст

Тема 1. Міжнародні відносини як напрям вищої освіти.....	4
Тема 2. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах з підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародних відносин.	7
Тема 3. Міжнародні відносини як наука і предмет дослідження....	11
Тема 4. Основні категорії та поняття міжнародних відносин.....	15
Тема 5. Системний підхід у вивченні міжнародних відносин.....	21
Тема 6. Історичні типи міжнародних систем.....	24
Тема 7. Геополітика як напрям досліджень міжнародних відносин.....	27
Тема 8. Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики. Зовнішня політика і дипломатія.....	31
Тема 9. Україна в світовій політиці.....	35
Література.....	38
Інформаційні ресурси.....	39

Тема 1.

Міжнародні відносини як напрям вищої освіти

Спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» є популярним напрямом вищої освіти, який охоплює вивчення глобальних процесів, зовнішньої політики, міжнародних організацій та дипломатії. Цей напрямок призначений для тих, хто цікавиться світовою політикою, економікою, правом та культурою.

Підготовка зі спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» спрямована на формування системи професійних знань, умінь та навичок, загальних та фахових компетентностей необхідних для вирішування практичних проблем та спеціалізованих завдань у сфері міжнародних відносин, зокрема на розвиток умінь та навичок збору, обробки, аналізу, систематизації й узагальнення зовнішньополітичної інформації, здатність об'єктивно оцінювати її та адаптуватися до умов, що виникають. Отже, головне завдання - це підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до інноваційної, професійно-практичної та організаційної діяльності у сфері міжнародних відносин.

Основні аспекти спеціальності відносяться:

1. Вивчення механізмів та інструментів зовнішньої політики, роль дипломатичних установ і організацій, включаючи ООН, ЄС, НАТО та інші міжнародні організації.
2. Аналіз глобальної економіки, міжнародної торгівлі, фінансових ринків і економічної політики.
3. Ознайомлення з міжнародним правом, правами людини, правом міжнародних договорів та регулюванням конфліктів.
4. Вивчення історичних і культурних аспектів, що впливають на міжнародні відносини.
5. Дослідження причин і наслідків міжнародних конфліктів, методів їх розв'язання та механізмів підтримки миру.
6. Навчання ефективному спілкуванню на міжнародному рівні, зокрема вивчення іноземних мов та навичок перекладу.

Кар'єрні можливості випускників представлені різними сферами, інститутами та установами, як от: дипломатичні установи та консульства; міжнародні організації; аналітичні та дослідницькі центри; неурядові організації; журналістика та медіа; академічні установи; міжнародний бізнес та торгівля.

Зазвичай для вступу на спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» необхідно мати високі бали з гуманітарних предметів (історія, географія, мови) та володіти іноземними мовами. Також важливим є інтерес до політики та міжнародних процесів.

Питання для обговорення:

Які основні професійні знання та навички необхідні для успішної кар'єри в сфері міжнародних відносин?

Як знання механізмів та інструментів зовнішньої політики допомагає в практичній діяльності дипломата?

Чому важливо вивчати глобальну економіку, міжнародну торгівлю та фінансові ринки для спеціалістів з міжнародних відносин?

Як знання міжнародного права та прав людини впливає на діяльність фахівців з міжнародних відносин?

Як вивчення іноземних мов та навички перекладу сприяють ефективній комунікації на міжнародному рівні?

Які кар'єрні можливості відкриваються перед випускниками спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»?

Які гуманітарні предмети є ключовими для вступу на спеціальність «Міжнародні відносини» і чому володіння іноземними мовами є важливим?

Індивідуальні завдання:

1. Напишіть есе на тему: «Чому я обрав /обрала спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії?»»

2. Підготуйте матеріал для дискусії актуальні тенденції та виклики, з якими стикається спеціальність «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

3. Підготувати проєкт «Дослідження програм міжнародних відносин у провідних університетах світу».

4. Взяти інтерв'ю з випускником/випускницею програми «Міжнародні відносини», щоб ознайомитися з реальними прикладами кар'єрного розвитку у сфері міжнародних відносин.

5. Запропонувати свій перелік курсів до так званої «Ідеальної програми з міжнародних відносин» на ваш погляд.

Тема 2.

Організація освітнього процесу у закладах вищої освіти з підготовки майбутніх фахівців в галузі міжнародних відносин

Організація навчального процесу у закладах вищої освіти для підготовки майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин є комплексним і багатогранним завданням. Вона включає кілька ключових елементів, які забезпечують високу якість освіти і підготовку студентів до професійної діяльності.

В-першу чергу, це певний спектр освітніх компонентів, які умовно можна поділити на декілька груп. Базові освітні компоненти, що формують фундаментальні знання, необхідні для розуміння основ міжнародних відносин. Ці курси включають історію міжнародних відносин, що дає студентам уявлення про еволюцію міжнародної системи та ключові події, які її формували. Теорія міжнародних відносин охоплює різні концептуальні підходи до аналізу міжнародних процесів, що дозволяє здобувачам критично оцінювати глобальні події. Курси зі світової політики знайомлять здобувачів з актуальними проблемами і тенденціями, що визначають сучасний світовий порядок. Міжнародне право забезпечує розуміння правових норм і принципів, що регулюють відносини між державами, а економіка міжнародних відносин дає знання про глобальні економічні процеси і їх вплив на міжнародну політику. Спеціалізовані освітні компоненти, як дозволяють здобувачам заглибитися у вивчення конкретних аспектів міжнародних відносин. Регіональні студії, наприклад, фокусуються на специфіці політичного, економічного та культурного розвитку різних регіонів світу, таких як Азія, Африка, Європа чи Америка. Курси, присвячені міжнародним організаціям (ООН, ЄС, НАТО), детально розглядають їхню структуру, функції та роль у глобальних процесах. Дипломатія як курс охоплює теоретичні та практичні аспекти ведення переговорів і представництва державних інтересів за кордоном. Окремо варто згадати курси, що аналізують глобальні виклики, такі як екологічні проблеми, міграція та міжнародний тероризм, оскільки вони мають значний вплив на міжнародну безпеку та стабільність. Вибіркові освітні компоненти, що надають здобувачам можливість обрати ті дисципліни, які відповідають їхнім інтересам та

кар'єрним планам. Наприклад, вони можуть зосередитися на вивченні міжнародного бізнесу, якщо планують кар'єру у глобальних корпораціях або торгівлі. Курси з прав людини знайомлять з міжнародними механізмами захисту прав і свобод, що важливо для роботи в неурядових організаціях або міжнародних правозахисних структурах. Вивчення зовнішньої політики окремих країн дозволяє отримати глибші знання про специфіку політичного курсу та зовнішньополітичні пріоритети різних держав.

По-друге, це практичні заняття та науково-дослідна робота, які дозволяють відпрацьовувати практичні навички та розвивати дослідницькі. Практичні заняття включають семінари і практикуми, де студенти беруть участь у дискусіях, аналізують конкретні кейси, розробляють проекти і презентують свої дослідження. Симуляційні ігри, такі як моделювання роботи міжнародних організацій чи переговорів, допомагають студентам набуту практичних навичок комунікації та прийняття рішень у стресових умовах. Науково-дослідна робота включає виконання курсових і кваліфікаційних робіт, які спрямовані на поглиблене вивчення конкретних аспектів міжнародних відносин. Участь у конференціях дозволяє студентам презентувати свої наукові роботи, отримувати зворотний зв'язок від експертів та обмінюватися ідеями з колегами.

По-третє, стажування та практика, які є невід'ємною частиною освітнього процесу. Здобувачі проходять практику в дипломатичних установах, посольствах, консульствах та представництвах міжнародних організацій. Це дає їм можливість застосувати свої теоретичні знання на практиці, набувати професійного досвіду та налагоджувати корисні контакти.

По-четверте, використання таких сучасних технологій, як от: онлайн-курси, вебінари, що забезпечують доступ до лекцій і курсів від провідних університетів і міжнародних експертів, або віртуальні симуляції, які допомагають моделювати міжнародні переговори та конфлікти, що сприяє розвитку аналітичних і стратегічних навичок.

По-п'яте, міжнародна мобільність та міждисциплінарний підхід. Програми обміну дозволяють здобувачам вивчати міжнародні відносини в різних країнах, що

розширює їхній світогляд і дає змогу перейняти різні підходи до вивчення цієї галузі. Двійні дипломи, отримані в результаті співпраці з іноземними університетами, підвищують конкурентоспроможність випускників на ринку праці. Інтеграція різних дисциплін, таких як політичні науки, економіка, право, культурологія, забезпечує всебічне уявлення про міжнародні відносини. Крос-культурні студії допомагають студентам розуміти культурні аспекти міжнародних відносин, що є важливим для ефективної роботи в багатонаціональному середовищі.

І, останнє підтримка здобувачів на шляху розвитку. Кар'єрні центри допомагають здобувачам у пошуку стажувань і працевлаштуванні після закінчення навчання. Менторські програми забезпечують підтримку студентів старших курсів, які допомагають молодшим у навчанні і кар'єрному плануванні.

Отже, організація освітнього процесу у закладах вищої освіти з підготовки фахівців з міжнародних відносин потребує комплексного підходу, що включає поєднання теоретичних знань з практичними навичками, використання сучасних технологій і методів навчання, а також активну взаємодію з міжнародною спільнотою.

Питання для обговорення:

Які основні компоненти включає освітній процес з підготовки фахівців у галузі міжнародних відносин. Дайте їм характеристику.

Які базові освітні компоненти формують фундаментальні знання для розуміння основ міжнародних відносин?

Яке значення мають курси зі світової політики для розуміння сучасного світового порядку?

Чому важливо вивчати міжнародне право в контексті міжнародних відносин?

Яку роль відіграють практичні заняття та науково-дослідна робота у формуванні практичних навичок у здобувачів?

Яку роль відіграють практичні заняття та науково-дослідна робота у формуванні практичних навичок у здобувачів?

Як використання сучасних технологій, таких як онлайн-курси та віртуальні симуляції, сприяє розвитку аналітичних і стратегічних навичок?

Яким чином міжнародна мобільність та міждисциплінарний підхід сприяють розширенню світогляду та конкурентоспроможності випускників на ринку праці?

Індивідуальні завдання:

1. Напишіть есе на тему: «Ідеальна організація освітнього процесу», розкривши власне бачення освітнього процесу з підготовку здобувачів спеціальності «міжнародні відносини суспільні комунікації та регіональні студії».

2. Підготуйте матеріал до дискусії «Вплив міжнародної мобільності на якість підготовки фахівців з міжнародних відносин».

3. Проведіть інтерв'ю зі здобувачами старших курсів спеціальності на тему «Перспективи вдосконалення освітнього процесу» або «Інноваційні методи навчання під час освітнього процесу на спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Тема 3.

Міжнародні відносини як наука і предмет дослідження

Міжнародні відносини як наука є комплексною дисципліною, що вивчає взаємодію держав, міжнародних організацій, неурядових організацій та інших суб'єктів на міжнародній арені. Вона включає аналіз політичних, економічних, соціальних і культурних аспектів, які впливають на ці взаємодії.

Основні аспекти міжнародних відносин як науки включають кілька ключових напрямів:

1. Історія та розвиток міжнародних відносин як науки. Міжнародні відносини як наука пройшли довгий шлях від класичних до сучасних підходів. Класичні теорії були закладені ще в античності, але їхній сучасний розвиток почався в ХХ столітті. Теоретики, такі як Гуго Гроцій і Томас Гоббс, заклали основи, а Ганс Моргентау та Кеннет Уолтц розвинули теорії реалізму і неореалізму. Внесок видатних теоретиків і мислителів значною мірою вплинув на формування науки міжнародних відносин. Їхні роботи допомагають зрозуміти основні принципи та механізми, що керують міжнародними взаємодіями. Історичні події, такі як світові війни, холодна війна та глобалізація, значно вплинули на розвиток міжнародних відносин як науки. Ці події сприяли формуванню нових теорій і підходів до розуміння міжнародних процесів.

2. Теоретичні підходи в міжнародних відносинах. Так, реалізм і неореалізм фокусуються на державі як основному акторові міжнародних відносин, підкреслюючи питання безпеки і сили. Реалісти вважають, що міжнародна система є анархічною, і держави прагнуть до власної безпеки та могутності. Лібералізм і неолібералізм підкреслюють важливість міжнародних організацій, економічних взаємозв'язків і прав людини. Вони вважають, що співпраця між державами можлива і необхідна для забезпечення стабільності та процвітання. Конструктивізм наголошує на значенні ідей, ідентичностей та культурних факторів. Вони вважають, що міжнародні відносини формуються через соціальні взаємодії і що ключові поняття, такі як сила і безпека, є соціально сконструйованими. Інші підходи (марксизм, фемінізм, постколоніалізм та інші

критичні теорії) пропонують альтернативні погляди на міжнародні відносини, звертаючи увагу на питання економічної нерівності, гендеру та імперіалізму.

3. Методи дослідження в міжнародних відносинах. Кількісні методи (статистичний аналіз, моделювання та емпіричні дослідження) дозволяють науковцям вимірювати і аналізувати різні аспекти міжнародних відносин. Якісні методи (аналіз документів, інтерв'ю, кейс-стаді та етнографічні дослідження) дозволяють глибше зрозуміти контекст і мотивації міжнародних акторів. Інтеграція методів з інших наук, таких як соціологія, економіка та антропологія, дозволяє більш комплексно досліджувати міжнародні відносини.

4. Основні теми і проблеми міжнародних відносин, які обумовлюють широкий спектр завдань: дослідження причин і наслідків воєн, механізмів їх розв'язання, а також проблем тероризму і збройних конфліктів; вивчення функцій і впливу організацій, таких як ООН, ЄС, НАТО, МВФ і Світовий банк, на глобальну політику і економіку; аналіз глобальної торгівлі, фінансових ринків, економічної інтеграції і впливу економічних політик на міжнародні відносини; вивчення міжнародного права, захисту прав людини, гуманітарної допомоги та ролі міжнародних інституцій у цих питаннях; дослідження питань зміни клімату, сталого розвитку і міжнародної екологічної політики; аналіз культурних, економічних і політичних аспектів глобалізації і її впливу на міжнародні відносини.

5. Практичне застосування теоретичних знань. Використання теоретичних підходів для розуміння поточних міжнародних подій, таких як конфлікти, дипломатичні відносини і економічні санкції. Формулювання політичних рішень на основі наукових досліджень, спрямованих на вирішення міжнародних проблем. Участь фахівців з міжнародних відносин у розробці міжнародної політики, консультування урядів і міжнародних організацій щодо ефективних стратегій і практик.

Питання для обговорення:

Як еволюціонувала наука міжнародних відносин від класичних до сучасних підходів?

Які внески Гуго Гроція і Томаса Гоббса вплинули на формування основ міжнародних відносин як науки?

Як світові війни і холодна війна вплинули на розвиток теорій міжнародних відносин?

У чому полягає сутність теорій реалізму і неореалізму в міжнародних відносинах?

Як лібералізм і неолібералізм пояснюють можливості співпраці між державами на міжнародній арені?

Чому конструктивізм наголошує на значенні ідей, ідентичностей та культурних факторів у міжнародних відносинах?

Яким чином марксистські, феміністські та постколоніальні підходи пропонують альтернативні погляди на міжнародні відносини?

Як фахівці з міжнародних відносин застосовують теоретичні знання для формулювання політичних рішень та участі у розробці міжнародної політики?

Індивідуальні завдання:

1. Напишіть есе на тему «Роль різних теоретичних підходів у розумінні міжнародних відносин».

2. Проведіть інтерв'ю з експертами (викладачами, дипломатами, аналітиками, менеджерами-практиками) на тему «Вплив сучасних тенденцій міжнародних відносин на виконання професійних обов'язків».

3. Заповніть таблиці:

Основні теоретичні підходи в міжнародних відносинах

Теорія	Основні представники	Ключові ідеї	Основні критики
Реалізм			
Лібералізм			
Конструктивізм			
Марксизм			

Історичні події та їх вплив на міжнародні відносини

Подія	Дата	Вплив на міжнародні відносини
Перша світова війна		
Друга світова війна		
Холодна війна		
Розпад СРСР		
11 вересня 2001 року		

Тема 4.

Основні категорії та поняття міжнародних відносин

Міжнародні відносини як наукова дисципліна включають низку ключових категорій та понять, які допомагають зрозуміти і аналізувати взаємодії між державами та іншими акторами на міжнародній арені. Ці поняття є фундаментальними для дослідження міжнародних процесів і розуміння складності глобальної політики і допомагають структурувати знання та формувати наукові теорії в галузі міжнародних відносин.

Понятійний і категоріальний апарат міжнародних відносин можна представити наступним чином.

Блок I. Держава як основний суб'єкт міжнародних відносин і характеризується такими поняттями:

1. *Суверенітет* – це юридичне визнане право держави самостійно приймати рішення в межах своїх кордонів без зовнішнього втручання. Суверенітет є фундаментальною рисою держави, що забезпечує її незалежність і здатність діяти як самостійний актор на міжнародній арені. Сучасна концепція суверенітету включає не лише внутрішній суверенітет, який охоплює контроль над власною територією та населенням, але й зовнішній суверенітет, що означає визнання іншими державами.

2. *Територія* - географічно визначена область, яка знаходиться під юрисдикцією держави. Територія включає сушу, внутрішні води, територіальні води та повітряний простір. Контроль над територією є важливою складовою суверенітету держави.

3. *Населення* - громадяни, які проживають на території держави і мають політичні та громадянські права та обов'язки. Населення становить демографічну основу держави і є об'єктом її внутрішньої політики.

4. *Державне управління* – органи влади, які здійснюють управління державою і приймають політичні рішення. Уряд виконує функції законодавчої, виконавчої та судової влади і є ключовим інститутом у забезпеченні внутрішньої стабільності та реалізації зовнішньої політики держави.

Блок 2. Міжнародна система як складна сукупність взаємодій між державами та іншими міжнародними акторами з точки зору полярності. Вона включає такі поняття:

1. *Однополярність* – система, де одна держава має домінуючу позицію і вплив на міжнародній арені. Після закінчення холодної війни багато аналітиків вважали, що міжнародна система стала уніполярною з домінуванням США.

2. *Біполярність* – система, в якій домінують дві супердержави або коаліції держав. Біполярність була характерна для міжнародної системи під час холодної війни, коли світ був поділений між блоками на чолі з США та СРСР.

3. *Мультиполярність* – система, де декілька великих держав мають приблизно рівну силу і вплив. У мультиполярній системі сили розподілені між декількома ключовими акторами, що створює умови для складних альянсів і балансів сил.

4. *Неполярність* – система, яка включає в себе численні центри влади, але жоден з цих центрів не домінує над іншими. Центрами влади можуть бути національні держави, корпорації, неурядові організації, терористичні групи тощо.

Блок III. Міжнародні актори як сукупність суб'єктів, що діють на світовій арені, серед яких основними є:

1. *Держави* як основні суб'єкти міжнародних відносин, що володіють суверенітетом і територією. Держави є головними акторами, які визначають характер і напрям міжнародної політики.

2. *Міжнародні організації* – структури, створені державами для вирішення спільних проблем (ООН, ЄС, НАТО). Вони відіграють важливу роль у координації дій держав, підтримці миру і безпеки, розвитку економічного співробітництва та вирішенні глобальних проблем.

3. *Неурядові організації* – громадські організації, що діють на міжнародному рівні та не підпорядковуються державам (Міжнародний комітет Червоного Хреста, Грінпіс). Вони активно залучаються до вирішення гуманітарних, екологічних, соціальних та інших глобальних проблем.

4. *Транснаціональні корпорації* – великі компанії, що ведуть діяльність у кількох країнах (Apple, Microsoft). ТНК мають значний вплив на глобальну економіку, міжнародну торгівлю та інвестиції, а також на політичні рішення в країнах своєї діяльності.

Блок IV. Міжнародні відносини як процес взаємодії між акторами включають кілька ключових понять:

1. *Дипломатія* – мистецтво ведення переговорів між державами для досягнення політичних цілей. Дипломатія є основним засобом мирного врегулювання конфліктів, укладення міжнародних угод та співпраці між державами.

2. *Альянси* – формальні угоди між державами про співпрацю в певних сферах (НАТО, АНЗЮС). Альянси створюються для забезпечення колективної безпеки, економічної співпраці або політичної підтримки.

3. *Міжнародні договори* – угоди, підписані між державами, що мають юридичну силу (Договір про нерозповсюдження ядерної зброї). Договори регулюють відносини між державами, встановлюють правила і норми поведінки та сприяють стабільності в міжнародній системі.

Блок VI. Міжнародна безпека, яка охоплює заходи, спрямовані на забезпечення миру і стабільності:

1. *Колективна безпека* – принцип, за яким держави погоджуються співпрацювати для забезпечення загальної безпеки (ООН, ОБСЄ). Цей принцип передбачає, що напад на одну державу розглядається як напад на всіх учасників системи колективної безпеки.

2. *Стратегічний баланс* – стан рівноваги між державами або блоками держав, що зменшує ймовірність військового конфлікту. Стратегічний баланс досягається через взаємне стримування та балансування військових потенціалів.

3. *Deterrence* – стратегія, Стратегія стримування потенційного агресора через загрозу значних втрат у відповідь на агресію. Стимування базується на здатності держави завдати неприйнятних втрат агресору, що робить напад не вигідним.

Блок VI. Міжнародна економіка як сукупність національних економік країн світу і економічних взаємозв'язків (відносин) між ними:

1. *Глобалізація* – процес інтеграції національних економік у світову економічну систему. Глобалізація характеризується зростанням обсягів міжнародної торгівлі, інвестицій та міграції, а також посиленням взаємозалежності держав.

2. *Світова торгівля* – обмін товарами і послугами між державами, який регулюється міжнародними торговельними угодами. Світова торгівля сприяє економічному зростанню, розвитку технологій та підвищенню добробуту.

3. *Фінансові ринки* – глобальні ринки, на яких здійснюється торгівля фінансовими інструментами (валюта, цінні папери). Фінансові ринки відіграють ключову роль у мобілізації капіталу, управлінні ризиками та забезпеченні ліквідності.

Блок VII. Міжнародне право - система юридичних принципів і норм договірної і звичаєвої характеру, які виникають унаслідок погодження між державою та іншими суб'єктами міжнародного співтовариства і регулює відносини з метою мирного співіснування.

1. *Суверенна рівність* – принцип міжнародного права, за яким всі держави є рівними в своїх правах і обов'язках. Суверенна рівність є основою для взаємоповаги і співпраці між державами.

2. *Право на самовизначення* – право народів самостійно визначати свій політичний статус і здійснювати свій економічний, соціальний і культурний розвиток. Це право визнається в міжнародних угодах і є важливим елементом стабільності та миру.

3. *Міжнародний суд* – судовий орган, створений для вирішення суперечок між державами на основі міжнародного права (Міжнародний суд ООН). Міжнародні суди сприяють справедливому і мирному вирішенню конфліктів, забезпечують дотримання міжнародних зобов'язань.

Блок VIII. Глобальні проблеми – проблеми, які потребують спільних зусиль міжнародного співтовариства:

1. *Кліматичні зміни* – зміни в кліматичних умовах планети, спричинені природними факторами і діяльністю людини, що мають глобальні наслідки. Боротися з кліматичними змінами можливо лише через міжнародну співпрацю та впровадження стійких екологічних політик.

2. *Тероризм* – застосування насильства для досягнення політичних, релігійних або ідеологічних цілей шляхом залякування населення або урядів. Тероризм є глобальною загрозою, що вимагає координації зусиль держав для його запобігання і боротьби з його наслідками.

3. *Міграція* – переміщення людей з однієї країни в іншу, що може бути викликано економічними, політичними або соціальними причинами. Міграція впливає на демографічні та економічні процеси в країнах і вимагає комплексного підходу до управління міграційними потоками.

Питання для обговорення:

Що розуміється під терміном "держава" у контексті міжнародних відносин?

Які основні характеристики держави визначаються в контексті міжнародних відносин?

Що таке «міжнародне співтовариство» і які актори входять до його складу?

Як поняття «міжнародний конфлікт» визначається в контексті міжнародних відносин?

Що означає «міжнародний порядок» і які фактори впливають на його формування?

Які поняття «дипломатія» та «зовнішня політика» пов'язані з міжнародними відносинами?

Як розуміється термін «міжнародне право» і як воно регулює взаємодію між державами?

Що таке «міжнародні організації» і яку роль вони відіграють у сучасних міжнародних відносинах?

Що розуміється під терміном «глобалізація» і як вона впливає на міжнародні відносини?

Які основні аспекти «міжнародної економіки» важливі для розуміння міжнародних відносин?

Індивідуальні завдання:

1. Доведіть, що визначення категорій і понять може змінюватися в часі та в залежності від контексту. Наприклад, поняття «суверенітет» може трактуватися по-різному в різних історичних періодах або в різних культурних середовищах.

2. В міжнародних відносинах може існувати різні підходи до тлумачення понять та категорій, залежно від академічної школи, політичних поглядів чи культурних переконань дослідників. Наведіть приклади.

3. У деяких випадках визначення понять може бути політизованим, оскільки вони можуть бути використані для досягнення певних політичних цілей чи агенд. Наведіть приклади.

Тема 5.

Системний підхід у вивченні міжнародних відносин

Системний підхід є одним із фундаментальних методологічних підходів у вивченні міжнародних відносин. Він базується на розгляді міжнародної системи як цілісної сукупності взаємопов'язаних елементів, які утворюють певну структуру і взаємодіють між собою. Цей підхід допомагає зрозуміти складні процеси та взаємодії на міжнародній арені, враховуючи не лише окремі компоненти, але й їхні взаємозв'язки.

Основні елементи системного підходу включають систему і підсистеми, взаємозв'язки між елементами, структуру системи, а також процеси і зміни в системі. Міжнародна система являє собою сукупність держав та інших акторів, які взаємодіють на глобальному рівні. Основними суб'єктами міжнародної системи є держави, міжнародні організації, транснаціональні корпорації, неурядові організації та інші актори. В межах міжнародної системи існують регіональні та функціональні підсистеми, наприклад, Європейський Союз, НАТО, економічні союзи та інші об'єднання.

Взаємодія між державами та іншими акторами формується через дипломатичні відносини, економічні зв'язки, військові альянси та інші форми співпраці та конкуренції. Важливим аспектом є структура системи, яка визначається кількістю великих сил або полюсів, що домінують у системі. Вона може бути уніполярною, біполярною або мультиполярною. Баланс сил є станом системи, в якому жоден актор не може домінувати над іншими, що забезпечує відносну стабільність у міжнародних відносинах.

Міжнародна система не є статичною; вона постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Зростання нових держав, зміни в альянсах, економічні кризи та інші події можуть суттєво впливати на структуру і функціонування міжнародної системи. Завдяки системному підходу можливо більш детально аналізувати і розуміти ці процеси, прогнозувати можливі зміни та розробляти стратегії для ефективного управління міжнародними відносинами.

До переваг системного підходу варто віднести: дозволяє розглядати міжнародні відносини як комплексну і взаємопов'язану сукупність елементів, що забезпечує глибше розуміння процесів і явищ; дає можливість прогнозувати можливі зміни і тенденції; допомагає виявити взаємозв'язки між різними аспектами міжнародних відносин, такими як політика, економіка, безпека і культура.

Недоліками системного підходу варто назвати: складність моделювання, оскільки реальні міжнародні відносини є надзвичайно складними і багатогранними, що ускладнює створення точних моделей; відсутність чітких меж між системою і її середовищем, а також між різними підсистемами; підхід може бути занадто загальним і не завжди враховує специфіку окремих акторів або ситуацій

Системний підхід є потужним інструментом для вивчення міжнародних відносин, який дозволяє досліджувати взаємозв'язки між різними акторами і процесами на глобальному рівні. Він забезпечує комплексний аналіз міжнародної системи і її підсистем, допомагаючи виявити основні тенденції та прогнози розвитку. Однак, його застосування вимагає ретельного врахування контексту і специфіки окремих елементів і взаємодій.

Питання для обговорення:

Які основні переваги системного підходу у вивченні міжнародних відносин?

Які недоліки системного підходу можуть ускладнювати його застосування в аналізі міжнародних відносин?

Як системний підхід допомагає зрозуміти взаємодію між різними акторами на міжнародній арені?

У чому полягає значення підсистем у рамках міжнародної системи?

Як взаємозв'язки між елементами міжнародної системи впливають на глобальні процеси?

Що таке структура міжнародної системи і які типи структур існують (уніполярна, біполярна, мультиполярна)?

Яким чином системний підхід дозволяє прогнозувати можливі зміни в міжнародних відносинах?

Які приклади реальних міжнародних подій і змін можна проаналізувати за допомогою системного підходу?

Як системний підхід враховує внутрішні і зовнішні фактори, що впливають на міжнародну систему?

Які складнощі виникають при моделюванні міжнародної системи за допомогою системного підходу?

Як системний підхід допомагає виявити взаємозв'язки між різними аспектами міжнародних відносин, такими як політика, економіка, безпека і культура?

У чому полягає важливість ретельного врахування контексту і специфіки окремих елементів і взаємодій при застосуванні системного підходу?

Індивідуальні завдання: .

1. Створіть власну модель міжнародної системи, використовуючи системний підхід. Врахуйте основні елементи системи, їхні взаємозв'язки та динаміку. Проведіть аналіз впливу різних факторів на стабільність та розвиток системи.

2. Розробіть сценарій майбутнього розвитку міжнародних відносин, використовуючи системний підхід. Уявіть можливі зміни у структурі системи, вплив нових технологій, культурних та економічних чинників на міжнародну арену.

3. Оберіть певну міжнародну кризу та проведіть аналіз її причин та наслідків з використанням системного підходу. Спробуйте виявити ключові фактори, що сприяли кризі, та можливі шляхи її подолання на основі системного аналізу.

Тема 6.

Історичні типи міжнародних систем

Історичні типи міжнародних систем визначаються специфікою взаємодії між державами та іншими акторами на міжнародній арені в різні періоди історії. Вони характеризуються різними формами організації, балансом сил, структурою взаємозв'язків та правилами поведінки.

Античні міжнародні системи виникли у період Давнього світу, зокрема в Греції та Римі. Вони базувалися на взаємодії міст-держав (полісів) та імперій. Для цього типу характерним був постійний стан війни і конкуренції між окремими політичними утвореннями. Основним принципом було підтримання балансу сил, щоб жодне місто-держава не могло домінувати над іншими.

Феодальна міжнародна система існувала в середньовічній Європі. Вона була децентралізованою і характеризувалася складною мережею взаємин між суверенами, васалами та іншими феодальними. Взаємодії були локалізованими, і центральна влада була слабкою. Важливою особливістю було існування системи сюзеренітету та васалітету, яка визначала політичні та військові зобов'язання.

Вестфальська міжнародна система виникла після Вестфальського миру 1648 року, який завершив Тридцятилітню війну в Європі. Вона започаткувала принципи сучасного міжнародного права, зокрема суверенітет держав і невтручання у внутрішні справи. Ця система базувалася на рівноправності суверенних держав і підтриманні балансу сил для запобігання домінуванню однієї держави над іншими.

Віденська система була встановлена після Віденського конгресу 1815 року, який завершив Наполеонівські війни. Вона базувалася на принципах легітимізму та колективної безпеки. Великі держави Європи (Австрія, Великобританія, Пруссія, Росія та Франція) спільно працювали над підтриманням стабільності та балансу сил. Ця система передбачала регулярні конгреси для вирішення міжнародних конфліктів.

Версальсько-Вашингтонська система виникла після Першої світової війни та була закріплена Версальським договором 1919 року і Вашингтонськими угодами

1921-1922 років. Вона була спрямована на запобігання новим війнам через створення Ліги Націй та обмеження військових потенціалів. Основними принципами були колективна безпека та мирне вирішення конфліктів.

Ялтинсько-Потсдамська система була встановлена після Другої світової війни і характеризувалася біполярністю, що поділила світ на два ворогуючі блоки: Західний (на чолі з США) і Східний (на чолі з СРСР). Вона базувалася на протистоянні двох супердержав у рамках холодної війни, яка визначала міжнародні відносини в другій половині XX століття.

Після завершення холодної війни і розпаду СРСР у 1991 році виникла постбіполярна міжнародна система, яка характеризується множинністю акторів і багатополарністю. Основними особливостями цієї системи є глобалізація, регіональні інтеграційні процеси, зростання ролі міжнародних організацій та нових загроз, таких як тероризм, кіберзлочинність та екологічні проблеми.

Питання для обговорення:

Якими були основні характеристики античних міжнародних систем у Греції та Римі, і як вони впливали на взаємодію між містами-державами та імперіями?

Як принцип підтримання балансу сил застосовувався в античних міжнародних системах?

Які ключові особливості феодалної міжнародної системи визначали політичні та військові зобов'язання між суверенами та васалами?

Яким чином Вестфальський мир 1648 року сформував сучасні принципи міжнародного права?

Які принципи лежали в основі Віденської системи, і як вони сприяли підтриманню стабільності в Європі після Наполеонівських війн?

Чому Версальсько-Вашингтонська система надавала особливе значення колективній безпеці та мирному вирішенню конфліктів?

Які фактори призвели до встановлення біполярної Ялтинсько-Потсдамської системи після Другої світової війни?

Як біполярність Ялтинсько-Потсдамської системи впливала на міжнародні відносини під час холодної війни?

Якими є основні відмінності між біполярною системою холодної війни та постбіполярною міжнародною системою після 1991 року?

Як глобалізація та регіональні інтеграційні процеси впливають на сучасну постбіполярну міжнародну систему?

Індивідуальні завдання:

1. Оберіть два історичні типи міжнародних систем і складіть порівняльний аналіз їхньої структури, основних принципів і взаємодій між акторами. Які фактори сприяли переходу від однієї системи до іншої?

2. Використовуючи знання про історичні типи міжнародних систем, спробуйте спрогнозувати, якою може бути міжнародна система в майбутньому. Які тенденції можуть вплинути на її формування?

3. Напишіть есе, в якому розгляньте розвиток міжнародних систем від античності до сучасності. Зверніть увагу на еволюцію основних принципів, структури та взаємодії між акторами.

Тема 7.

Геополітика як напрям досліджень міжнародних відносин

Геополітика є важливим напрямом досліджень у сфері міжнародних відносин, що вивчає взаємодію між географічними просторами та політичними процесами. Вона зосереджується на аналізі того, як географічні особливості (таким як розташування, природні ресурси, кліматичні умови) впливають на політичну владу, міжнародну політику, стратегічні інтереси держав та їхню зовнішню політику.

Геополітичні концепції є важливою складовою міжнародних відносин і наукових досліджень, які зосереджуються на аналізі впливу географічних, політичних, економічних і культурних факторів на світову політику. Вони допомагають пояснити поведінку держав, їхні стратегічні цілі та взаємодії на міжнародній арені.

Однією з найбільш впливових теорій є теорія серцевинної землі, запропонована Хелфордом Маккіндером. Він вважав, що контроль над Євразійським регіоном, який він назвав Хартлендом (серцем землі), є ключем до світового панування. Він вважав, що той, хто контролює Хартленд, може контролювати світовий острів (Євразію та Африку), а отже, і весь світ. Хартленд включає території Центральної та Східної Європи, Західного Сибіру. Контроль над цим регіоном забезпечує стратегічну перевагу через багатство ресурсів і географічне положення.

Теорія Рімленду, автор Ніколас Спикмен розвинув теорію Маккіндера, але зосередився на прибережних регіонах Євразії, які він назвав Рімлендом. Він вважав, що контроль над Рімлендом є ключем до світової влади, оскільки ці території є економічно розвиненими і населеними. Рімленд включає Західну Європу, Близький Схід, Південну Азію, Східну Азію. Контроль над цими регіонами забезпечує доступ до морських шляхів і важливих ресурсів.

Теорія морської сили, автор Альфред Мехен вважав, що морська сила є ключовим елементом для забезпечення національної могутності та впливу. Він

стверджував, що контроль над морськими шляхами і розвиток сильного військово-морського флоту дозволяє домінувати в міжнародній політиці.

Теорія континентальної сили, автор Карл Хаусгофер розробив концепцію геополітичної стратегії, яка акцентувала увагу на важливості континентальної могутності і союзу континентальних держав проти морських держав. Він також ввів поняття геополітичного простору, яке включає життєво важливі території для національного розвитку.

Геокulturна концепція, автор Семюел Гантінгтон запропонував ідею «зіткнення цивілізацій», ствержуючи, що майбутні конфлікти будуть базуватися не на ідеологічних чи економічних відмінностях, а на культурних і цивілізаційних розбіжностях. Світ поділений на кілька цивілізацій, зокрема Західну, Ісламську, Китайську, Православну. Конфлікти виникатимуть на лініях розлому між різними цивілізаціями.

Сучасна геополітика включає нові підходи та фактори, такі як економічна могутність, енергетична безпека, глобалізація та інформаційні технології. Наприклад, значення енергетичних ресурсів та контроль над їхніми шляхами доставки стали важливими елементами геополітичних стратегій сучасних держав. Зростання уваги до екологічних проблем, таких як зміна клімату, забруднення навколишнього середовища та вичерпання природних ресурсів, впливає на геополітичні стратегії. Держави все більше враховують екологічні фактори у своїй зовнішній політиці та міжнародній співпраці. Геополітичні дослідження також охоплюють регіональні аспекти, аналізуючи взаємодії між державами в окремих регіонах, таких як Європа, Азія, Африка та Латинська Америка. Регіональна геополітика допомагає зрозуміти специфіку політичних, економічних та безпекових відносин у різних частинах світу.

Питання для обговорення:

Як геополітичні концепції допомагають зрозуміти взаємодію між географічними просторами та політичними процесами?

Які ключові принципи лежать в основі теорії серцевинної землі Хелфорда Маккіндера, і як вони впливають на сучасну геополітику?

У чому полягає відмінність між теорією серцевинної землі Маккіндера та теорією Рімленду Ніколаса Спикмена?

Які переваги дає контроль над Рімлендом згідно з теорією Ніколаса Спикмена?

Як теорія морської сили Альфреда Мехена визначає роль військово-морського флоту у забезпеченні національної могутності?

У чому полягає концепція континентальної сили Карла Хаусгофера, і як вона впливає на стратегії держав?

Як ідея «зіткнення цивілізацій» Семюела Гантінгтона пояснює природу майбутніх міжнародних конфліктів?

Як сучасні фактори, такі як економічна могутність та енергетична безпека, впливають на геополітичні стратегії держав?

Яким чином екологічні проблеми, такі як зміна клімату та вичерпання природних ресурсів, формують сучасні геополітичні стратегії?

Як регіональна геополітика допомагає зрозуміти специфіку політичних, економічних та безпекових відносин у різних частинах світу?

Індивідуальні завдання:

1. Оберіть одну з класичних або сучасних теорій геополітики та проведіть її детальний аналіз. Як ця теорія може бути застосована для розуміння сучасних міжнародних відносин?

2. Оберіть сучасний міжнародний конфлікт і проаналізуйте його з точки зору геополітики. Які географічні, економічні та політичні фактори впливають на цей конфлікт?

3. Напишіть есе, в якому розгляньте вплив глобалізації на геополітику. Як змінилися геополітичні стратегії держав у зв'язку з процесами глобалізації та економічної інтеграції?

4. Напишіть есе на тему «Вплив морської сили на глобальну політику». Використовуючи приклади з історії та сучасності, проаналізуйте значення морської сили для національної безпеки і міжнародного впливу.

5. Створіть мапу, на якій покажіть розташування Хартленду, Рімленду та ключових морських шляхів відповідно до теорій Маккіндера, Спідмена та Мехена. Додайте сучасні приклади держав або регіонів, які підходять під ці теорії.

Тема 8.

Співвідношення внутрішньої та зовнішньої політики.

Зовнішня політика і дипломатія.

Внутрішня політика — це комплекс заходів і дій, що здійснюються урядом або державними органами з метою управління та розвитку країни в межах її кордонів. Вона охоплює різні сфери суспільного життя, включаючи економіку, соціальну сферу, охорону здоров'я, освіту, науку, культуру, безпеку, право, екологію та інші. Основною метою внутрішньої політики є забезпечення стабільності, процвітання та добробуту населення.

Внутрішня політика є критично важливою для стабільного розвитку держави, адже вона формує умови для життя населення, економічного розвитку та соціальної стабільності. Ефективна внутрішня політика сприяє зміцненню довіри громадян до уряду, покращенню якості життя та створенню сприятливого середовища для всебічного розвитку країни.

Зовнішня політика – це сукупність стратегій і дій, що здійснюються державою на міжнародній арені для захисту та реалізації своїх національних інтересів. Вона включає встановлення і підтримку дипломатичних відносин, участь у міжнародних організаціях, укладання договорів, торговельну політику, військові союзи та інші форми міжнародної взаємодії. Основні цілі зовнішньої політики включають: захист держави від зовнішніх загроз через дипломатичні переговори, альянси та оборонні стратегії; сприяння міжнародній торгівлі, залучення інвестицій та забезпечення доступу до ресурсів; захист політичних, економічних та культурних інтересів на міжнародній арені; участь у миротворчих місіях, дотримання міжнародних договорів та норм.

Внутрішня і зовнішня політика держави тісно взаємопов'язані, адже внутрішні умови значною мірою впливають на формування зовнішньої політики, і навпаки, зовнішні фактори можуть мати істотний вплив на внутрішню ситуацію.

Внутрішня політика, зокрема економічний стан, політична стабільність, соціальні умови, культурні аспекти та рівень технологічного розвитку, визначає можливості та обмеження держави на міжнародній арені. Наприклад, сильна

економіка дозволяє проводити активну зовнішню політику, підтримувати дипломатичні відносини та впливати на міжнародні організації. Політична стабільність сприяє прогнозованості та довірі до держави з боку інших міжнародних акторів.

Зовнішня політика та міжнародні відносини можуть суттєво впливати на внутрішню політику. Участь у міжнародних альянсах, торговельних угодах та військових операціях впливає на економіку, безпеку та громадську думку всередині країни. Наприклад, участь у міжнародних організаціях може відкривати нові ринки для експорту, але також вимагати дотримання певних стандартів та обмежень.

Дипломатія є основним інструментом реалізації зовнішньої політики. Це мистецтво ведення переговорів, укладання міжнародних угод та підтримання мирних відносин між державами. Дипломатія виконує кілька важливих функцій, які забезпечують ефективну взаємодію між країнами та міжнародними організаціями. Основні функції дипломатії включають представництво, переговори, інформаційну функцію, захист інтересів та розвиток відносин.

Функція представництва є фундаментальною для дипломатії. Дипломати представляють свою країну в інших державах та міжнародних організаціях, виступаючи як офіційні представники своїх урядів. Це включає участь у міжнародних форумах, засіданнях та конференціях, де вони виражають позицію своєї держави з різних питань, що стоять на порядку денному міжнародної спільноти. Представництво дозволяє забезпечити видимість та вплив держави на світовій арені, сприяючи формуванню її міжнародного іміджу та зміцненню авторитету.

Переговори є ключовою складовою дипломатичної діяльності. Дипломати ведуть переговори для вирішення міжнародних конфліктів, укладання угод та договорів, а також для досягнення компромісів з інших важливих питань. Переговори можуть бути як двосторонніми, так і багатосторонніми, залучаючи представників різних держав та міжнародних організацій. Ефективне ведення переговорів вимагає від дипломатів високого рівня професійної підготовки,

знання іноземних мов, дипломатичних протоколів та технік переговорного процесу.

Інформаційна функція дипломатії полягає у зборі та аналізі інформації про політичні, економічні та соціальні умови в інших країнах для інформування уряду своєї держави. Дипломати постійно моніторять ситуацію в країнах перебування, аналізують зміни у внутрішній та зовнішній політиці, економічні тенденції та соціальні настрої. Зібрана інформація допомагає уряду своєчасно реагувати на зовнішні виклики, розробляти ефективні стратегії зовнішньої політики та приймати обґрунтовані рішення.

Розвиток співробітництва є ще однією важливою функцією дипломатії. Дипломати працюють над підтриманням дружніх відносин та співпраці з іншими державами, сприяють розвитку політичних, економічних, культурних та наукових зв'язків. Це включає організацію офіційних візитів, культурних заходів, виставок, наукових конференцій та інших подій, що сприяють зміцненню двосторонніх та багатосторонніх відносин. Розвиток відносин допомагає створювати сприятливі умови для міжнародного співробітництва, сприяє миру та стабільності у світі.

Таким чином, функції дипломатії охоплюють широкий спектр діяльності, що забезпечує ефективне представництво інтересів держави на міжнародній арені, сприяє вирішенню конфліктів, збирає та аналізує важливу інформацію, захищає інтереси громадян та підтримує розвиток взаємовигідних відносин між державами.

Питання для обговорення:

Як внутрішня політика впливає на формування зовнішньої політики держави?

У чому полягає основна мета внутрішньої політики, і як вона може вплинути на міжнародний імідж держави?

Які основні фактори внутрішньої політики (економічні, соціальні, політичні) впливають на здатність держави проводити активну зовнішню політику?

Яким чином участь у міжнародних організаціях впливає на внутрішню політику держави?

Як політична стабільність всередині країни впливає на довіру до неї з боку інших міжнародних акторів?

У чому полягає роль дипломатії у реалізації зовнішньої політики держави?

Які функції виконує дипломатія для забезпечення ефективної взаємодії між країнами?

Яким чином економічний стан держави визначає її можливості на міжнародній арені?

Як участь у міжнародних альянсах та торговельних угодах впливає на внутрішню політику та громадську думку всередині країни?

Індивідуальні завдання:

1. Оберіть конкретну державу та проаналізуйте її зовнішню політику. Які внутрішні фактори впливають на її міжнародну діяльність? Які головні цілі та інструменти зовнішньої політики цієї держави?

2. Напишіть есе, в якому розгляньте взаємозв'язок між внутрішньою та зовнішньою політикою на прикладі конкретної держави. Як внутрішні політичні та економічні зміни вплинули на її зовнішню політику?

3. Створіть зовнішньополітичну стратегію для вигаданої держави, враховуючи її внутрішні умови, регіональні особливості та міжнародні тенденції. Які пріоритети та методи ви виберете для реалізації цієї стратегії?

Тема 9.

Україна в світовій політиці

Україна займає важливе місце в світовій політиці завдяки своєму географічному розташуванню, політичним та економічним можливостям, а також через свою історичну спадщину та культурні зв'язки. Вона є однією з найбільших європейських держав за територією і має стратегічне значення для регіональної та глобальної стабільності. Україна розташована на перехресті між Сходом і Заходом, що робить її важливим транзитним коридором для енергетичних ресурсів, товарів і культурних обмінів.

Після здобуття незалежності в 1991 році, Україна активно прагнула інтеграції з Європейським Союзом (ЄС). У 2014 році підписання Угоди про асоціацію з ЄС стало важливим кроком у цьому напрямку. Угода включає в себе положення про політичну асоціацію та економічну інтеграцію, що відкриває нові можливості для торгівлі, інвестицій і реформування української економіки. Україна активно бере участь у діяльності міжнародних організацій, таких як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Рада Європи, а також інших регіональних і глобальних структурах. Участь у цих організаціях допомагає Україні захищати свої національні інтереси, отримувати міжнародну підтримку та сприяти розвитку багатостороннього співробітництва.

Сполучені Штати Америки є одним з ключових стратегічних партнерів України. США надають значну політичну, економічну та військову підтримку Україні, що включає допомогу у проведенні реформ, підтримку економічного розвитку та зміцнення обороноздатності. Співпраця між країнами спрямована на посилення стабільності та безпеки в регіоні.

Питання для обговорення:

Яке значення має географічне розташування України для її ролі у світовій політиці та міжнародних відносинах?

Як історична спадщина та культурні зв'язки України впливають на її міжнародні відносини та місце у світовій політиці?

У чому полягає стратегічне значення України для регіональної та глобальної стабільності?

Яким чином інтеграція з Європейським Союзом впливає на політичний і економічний розвиток України?

Які основні переваги та виклики пов'язані з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС?

Як участь України у діяльності міжнародних організацій сприяє захисту її національних інтересів?

У чому полягає роль України в Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) та інших регіональних структурах?

Яке значення має співпраця між Україною та США для забезпечення стабільності та безпеки в регіоні?

Як надання політичної, економічної та військової підтримки з боку США впливає на внутрішню та зовнішню політику України?

Які перспективи та напрямки подальшої співпраці між Україною та Європейським Союзом ви бачите у майбутньому?

Індивідуальні завдання:

1. Створіть пропозиції для стратегії зовнішньої політики України, враховуючи сучасні виклики та можливості в умовах російсько-української війни?

2. Напишіть есе, в якому розгляньте вплив геополітичного положення України на її зовнішню політику та міжнародні відносини.

3. Заповніть таблицю: Основні напрями зовнішньої політики України.

Напрямок	Основні цілі та інструменти
Європейський Союз	
Сполучені Штати Америки	
російська федерація	
Міжнародні організації	
Економічна дипломатія	

4. Підготуйте доповідь, яка відобразить різні аспекти зовнішньої політики України, зокрема прагнення до європейської інтеграції, зміцнення суверенітету,

розвитку міжнародних відносин та забезпечення національної безпеки, використовуючи вислови провідних політичних діячів: П. Порошенка, Д. Кулеби, П. Клімкіна тощо.

Література

Гуменюк Б.І. Політологія міжнародних відносин. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/29424/Gumeniuk.pdf?sequence=1>.

Дорош Л. О. Вступ до спеціальності «Міжнародні відносини» : навч. посібник / Л. О. Дорош, Ю. Я. Тишкун, Я. Б. Турчин. Львів : Вид.-во львівської політехніки, 2013. 176 с.

Камінський А. Вступ до міжнародних відносин / Камінський А. — Львів, 1995.

Кононенко С.В. Форми політологічного розуміння міжнародних відносин: монографія. К. : Інститут всесвітньої історії НАН України, 2012. 899 с.

Коппель О.Л. Міжнародні системи. Світова політика: Навчальний посібник. — К. — 2001. — 224 с.

Літвін Л. Суучасні геополітичні концепції: висновки для України. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/7689>.

Мальський М.З., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин. Львів : Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2002.

Русанова М. Класична геополітика як наука, що сприяє створенню імперій: критичний зсув у дослідницькій парадигмі геополітики / Марина Русанова // Гілея : науковий вісник. Збірник наукових праць. — 2013. — Вип. 74. — С. 400–402.

Троян С.С. Сучасні міжнародні відносини: основні тенденції еволюції — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://vmv.kyumu.edu.ua/v/08/troyan_ss.htm.

Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т/ Л.В. Губерський. — К. — 2004.—760 с.

Шергін С. Політологія міжнародних відносин. Центр навчальної літератури. 2019. 400 с.

Цимбалістий В. Ф. Теорія міжнародних відносин: Навч. посібн. / Цимбалістий В. Ф. — 3-тє вид., доп. та випр. — Львів: Новий світ — 2007. — 360 с.

Attali J. Millennium: winners and losers in the coming world order / Jacques Attali.

– New York : Random House, 1991. – 132 с.

The Global Risks Report 2018 13th Edition
 URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GRR18_Report.pdf

Stetsiuk N., Boichuk O., Strutynska T. Politization of history and its role on the international relations: theoretical and empirical analysis on example of polish-german relation. Vol 1 No 151 (2022): Actual Problems of Internatonal Relations. Pp. 10-26.
 URL: <http://apir.iir.edu.ua/index.php/apmv/article/view/3817>.

Інформаційні ресурси

Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:
<http://www.kmu.gov.ua/>

ЄС https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en

МЗС <https://mfa.gov.ua/>

НАТО <https://www.nato.int/cps/ru/natohq/index.htm> ООН <https://www.un.org/en>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL:
<http://www.nbuv.gov.ua/>

Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. URL:
<https://nlu.org.ua/>

Нормативно-правова база України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>

Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua/>

Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>

Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України. URL:
<https://mfa.gov.ua/>

Рада Європи <https://www.coe.int/uk/web/compass/home>

Угода про асоціацію України з ЄС
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

ЮНЕСКО <http://whc.unesco.org/>